

מאוצרות הפרשה

הא קיי"ל בסנהדרין (כ"א:) שס"ת קשור בזרועו של המלך, א"כ ראוי לטלטלו משום הס"ת שעליו. ותירץ עפ"י מה שכתב ה'לחם משנה' (רפ"ג מה' מלכים), מהתוספתא פ"ד דסנהדרין, שאין ההדיוט רשאי לקרות בס"ת של המלך, שנא' וקרא בו הוא ולא ההדיוט וא"כ הוי מוקצה. ושוב מצא כן ב'תפארת הגרשוני'. ונכדו הרב המגיה הרה"ג רבי שלום שבדרון זצ"ל הקשה, דהא עכ"פ למלך אחר מותר לקרות בו [דהיינו בנו שלמה המלך], דהא רק ההדיוט אסור, עכת"ד. וי"ל, דלא קשה מידי, דהא בשבת דברים שבצנעא נוהג לאסור האונן או האבל בדברי תורה, ושלמה המלך היה אונן באותה שעה, וקיי"ל דאף בשבת נוהג בדברים שבצנעא. (כדאיתא במ"ק כ"ג: להבין דרשב"א כותיהו). (הגאון מרן רבי עובדיה יוסף זצ"ל, שו"ת "יביע אומר")

מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו וגו' ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו וגו' (כ, ה-ו)

איתא בגמרא (ברכות ג:) על דוד המלך, כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו ואמרו אדונינו המלך עמך ישראל צריכים פרנסה, אמר להם צאו והתפרנסו זה מזה, אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחולייתו, יעץ להם דוד המלך 'לכו ופשטו ידיכם בגדוד'. וצריך ביאור מה עצה היא זו לצאת למלחמה מחמת שעמך ישראל צריכים פרנסה? אמר מרן הרב מטשעבין זצ"ל בדרך צחות, בשעה שבאים לבקש צדקה – הנתבעים מתרצים עצמם שכעת המצב דחוק, הרווחים התמעטו וכדו' ואין באפשרותם לפתוח ידם בצדקה כראוי. וכאשר התלוננו חכמי ישראל שעמך ישראל צריכים פרנסה ובעלי היכולת משתמטים בטענה שאין להם, אמר להם דוד המלך לכו בגדוד, כי כשיוצאים למלחמה מכריזים השוטרים 'מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו', ומי האיש אשר נטע כרם וגו', ויבואו כל אלו ויגידו אני בניתי בית אני נטעתי כרם כדי לפטור עצמם מללכת למלחמה, ואז יראו כמה מרובים הם אלו שבנו לאחרונה בתים חדשים ונטעו כרמים, וע"י כן יוודע לעין כל אותם שיש להם כסף וכבר יהיה ממי לבקש צדקה.

ולך תהיה צדקה לפני ה' אלקיך (כד יג)

י"ל עפ"י דברי הקדוש חכם הרזים הרבי ר' בונם מפשיסחא זיע"א, שאמר כי בכל מידה רעה ישנם אופנים שיכולים לנצלה לצד הטוב, ושאל הרבי ר' בונם זצ"ל לאיזה דבר טוב יכולים לנצל אפיקורסות, והשיב כי אפיקורסות יכולים לנצל בעת נתינת צדקה, כי כשבאים ומספרים לאדם שבבית פלוני גוועים ברעב, ויש שם משפחה בת עשר נפשות ורעבים ללחם בא אז פתאום היצה"ר ומתלבש בלבוש מאמין גדול, ואומר לאדם, לא נורא, הקב"ה הזן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים, הכי יעזוב משפחה בת נפשות לגווע ברעב. לא ייתכן הדבר, ובוודאי ובלי שום ספק יעזור להם, וא"כ, אמר המלך הזקן והכסיל לאדם אינך צריך לתת להם אף פרוטה, על זה אומר - הרבי ר' בונם זצ"ל - יש לאדם לנצל את האפיקורסות ולומר לו, אם אני לא אעזור להם, הם באמת ימותו ברעב, ואל תבלבל לי עתה באמונה עד תוכן דברי קודשו, והדברים ידועים. ובזה אמרתי מכבר, שזהו הכוונה בפסוק "ולך תהיה צדקה לפני ה' אלקיך" שבצדקה אל תחכה על ה' אלקיך, אלא "לפני ה' אלקיך", מקודם לה' אלקיך – "לך תהיה צדקה". (מנחת ישראל)

שופטים ושטרים תתן לך בכל שעריך (טז, יח)

בסוף הפרשה הקודמת נכתב ענין שלשת הרגלים, ומיד אחרי כן, מצוה התורה: "שופטים ושטרים תתן לך בכל שעריך". מה פשר סמיכות הפרשיות? השו"ע (או"ח סי' תקט, ד) והרמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט הכ"א) פוסקים: חייבים בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבבין ומחפשיין בגגות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים, ויבואו לידי עברה, וכן יזהירו בדבר זה לכל העם, כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה, ולא ימשכו ביין שמא יבואו לידי עברה". ומדוע דוקא בזמן הרגל? טעם הדבר, כי בשגרת השנה אנשים לומדים ועובדים, ובערב חוזרים עיפים ואין דעתם פנויה לעברות, אבל בזמני חג ומועד, כשאנשים לא עובדים ועתותיהם בידם, קימת סכנה. על כן בזמנים אלו צריכים להעמיד שוטרים בגגות ובפרדסים לשמירה מפני מכשלות למיניהן. דבר זה – אומר "בעל טורים" – נרמז בסמיכות הפרשיות כנ"ל. (לאור הנר)

רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס (יז, טז) מדוע בתחילת הפסוק נאמר "סוסים" בלשון רבים ואלו בסופו כותבת התורה "סוס" בלשון יחיד? מתרץ ה"חפץ חיים", שכאשר רוצה היצר הרע לפתות את האדם לחטא, הוא אינו מנסה להכשיל אותו בעבירה חמורה, אשר הצעה לעבור עליה בודאי תרתיע אותו – אלא במעשה הנראה בעיניו פעוט, אשר ישנם, לכאורה, התרים רבים לעשות אותו. אלא מול פיתוי שלדעתו יש היתר לעשותו לא תמיד יחזיק האדם מעמד, וכיון שנכשל, נפתחה בפניו הדרך לבוא ולהכשל פעם נוספת, והפעם גם עבור סכום פעוט ובאופן שאין בו היתר כלל... שכן זהו טבעו של אדם, כמאמר הגמרא (קדושין מ:): "כיון שעבר אדם עברה ושנה בה... נעשית לו כהיתור". דוגמא נפלאה לכוחו של ההרגל, מצאנו בדברי רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א (הובאו בקובץ "מוקנים אתבונן") שסיפר על אותו פקיד גוי שכשבקשהו להבריח את האדמור"ר מבעלזא בשואה, לא היה מוכן בעד שום הון שבעולם לעבור על החוק ולהבריח. בסופו של דבר שכנעוהו תמורת ממון רב (חמשים אלף דולר!) והבריח את האדמור"ר, ואז הגיע למצב שהבריח כל אחד, ואפילו בעד כמה דולרים בודדים! הרי לנו כי גם אצל הגוים יתכן מצב ש"חטא" [לשיטתם], נעשה כהיתור. ללמדנו, כמה צריכים אנו, להשמר מלהתקרב אפילו פעם אחת לחטא! לאור דברים אלו – ממשיך ה"חפץ חיים" – נוכל לתרץ את שני הלשונות בין רבים ליחיד: מלך, אשר התורה התרתה בו לבל יחזיר את העם מצרימה, אכן לא יעשה זאת עבור סוס אחד, אולם למטרת השגת סוסים רבים – מסוגל הוא למצוא התרים, אשר העקרי שבהם, שסכום כסף כה גדול, אסור לתת לו להשטט מבין האצבעות... ומשיתפס ברשתו של היצר הרע ותאות הסוסים תבער בו, נקל יהיה בעיניו להשיב את העם מצרימה גם עבור סוס אחד. (שם)

והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת (יח). בגמ' סנהדרין (כ"א:) אותה שיוצאה ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע, ותולה בזרועו, שנאמר (תהלים טז) 'שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט'. איתא בגמרא שבת (ל:) דדוד אפחת דרגא מתותיה ונה נפשיה, ולא התירו לטלטלו אלא ע"י ככר או תינוק עיי"ש. הקשה הגאון המהרש"ם מבערזאן זצ"ל (בספרו 'דעת תורה'),

"לפני כשבע שנים ניגשתי למרן הרב שטיינמן, ושאלתי אותו על מה נכון שאדבר, כאשר אני מגיע להרצות בסמינרים וישיבות בחודש אלול?"
ענה לי מרן "יש להדגיש את התקווה שבימים הנוראים"

אנחנו צריכים לדעת, שחודש אלול והימים הנוראים, הם לא הזמן שבו יקבע רק מי ייהרג ומי לא, הם ימים מלאי תקווה. הם ימים שבהם יכולות להיגזר על האדם כל הישועות שהוא צריך להן מספר הרב דוד ברוורמן: לפני כשבע שנים ניגשתי למרן הרב שטיינמן, ושאלתי אותו על מה נכון שאדבר כאשר אני מגיע להרצות בסמינרים וישיבות בחודש אלול? יש הרי הזמן נקודות. מה הכי חשוב להעלות? ענה לי מרן הרב שטיינמן "יש להדגיש את התקווה שבימים הנוראים". העזתי ושאלתי למה להתמקד דווקא בהן? אמר לי הרב שטיינמן שהדורות חלשים משהיו, ששימות הדגש על הפחד בפני הצעירים עלולה להרחיקם מלשמוע. קיבלתי על עצמי לעשות כדברי הרב וכבר באותה שנה ראיתי בעיניים עד כמה היו דבריו צודקים ומבינים לנפש האדם. לאחר הימים הנוראים של אותה שנה ניגש אלי אברך יקר שגר באלעד, וסיפר לי מעשה: בבית הכנסת שלו עשו האברכים חשבון שבין מנחה של יום כיפור לתפילת נעילה, יש חמש דקות שאפשר לנצל, וחיפשו מישהו שידרוש בזמן הקצרצר הזה דרשה מעוררת. אחד האברכים נענה לאתגר. הימים היו הימים שלפני תקופת "ערבים". אותם ימים בהם קיבלנו כל כמה ימים עלון ובו מידע על אדם שנפטר ובקשה לעזור למשפחתו. אותו אברך צלצל לקופת העיר וביקש שישלחו לו את העלונים שיצאו באותה שנה, ורק את אלו שהיו על אנשים צעירים, הוא קיבל לידיו שלושים עלונים ופתח כל אחד מהם בתמונת הנפטר, לפני נעילה, ברגעי השקט שהושלכו בקהל, הוא לקח כמה סטנדרים, חיבר לבימה ופרש את העלונים, מול העיניים של המתפללים נשקפו עכשיו שלושים דמויות של אנשים צעירים והאברך אמר רק "כל אלו היו אתנו בשנה שעברה וכעת כבר לא, וגזר הדין שלהם ניתן ממש ברגעים אלו בשנה שעברה" זהו, מיד אחר כך הוא אסף את כל העלונים ודפק 'נעילה'. 'מעולם לא הייתה לי תפילת נעילה מרוממת יותר מבאותה שנה". אמר לי אותו אברך. בבת אחת הבנתי את דבריו של הרב שטיינמן לעומק "ומה עשיתם בשנה הבאה?" שאלתי אותו. הוא שתק. בשנה שאחר כך לא חזר האברך על הדברים שלו. הוא ידע את שידעו כולם: גם אם יחזור על הרעיון ההתעוררות לא תדמה לזו שהיתה בשנה שעברה, הנפש לא יכולה לשאת רק קושי ולכן, אחרי ששמעה את הרעיון, תעודף אותו. "הרעיון של האברך שאתה מספר עליו הוא אומנם מקורי אבל לא הוגן", אמרתי לאברך האלעדי והסברתי מיד: "בפיוט המרטיט 'ותננה תוקף' לא כתיב רק מי ימות, כתוב גם מי יחיה, לא כתוב רק מי ינוע, כתוב גם מי ינוח, לא כתוב רק מי יעני כתוב גם מי יעשר. הימים הנוראים אינם רק ימים של עונש ודין, הם הימים שבהם נגזרים גם כל הדברים הטובים שיקרו לאדם בשנה הבאה. כדי להציג לפניכם תמונה אמיתית היה צריך האברך לפנות גם לאגודת 'בוני עולם' ולהביא את רשימת חשוכי הילדים שנפקדו, לפנות לשדכנים ולקבל את רשימות מעוכבי הזיווג שמצאו השנה את זיווגם, לפנות לעמותות החסד ולקבל את שמות האנשים שכמעט פשטו את הרגל והשתקמו. לפנות לבתי החולים ולקבל את השמות של כל החולים הקשים שהשנה, בדרך נס, נרפאו. הוא היה צריך לשים את הרשימות האלו מול רשימת הנפטרים ולהניח לכם רק לראות. כי גם הדברים הטובים נגזרו בימים הנוראים, והכוח המעורר של הטוב לא מעורר אותנו רק רגעית כמו הפחד. אלא משפיע לאורך זמן" אנחנו צריכים לדעת, ובעיקר להנחיל לילדים את הידיעה, שחודש אלול והימים הנוראים הם לא הזמן שבו יקבע מי ייהרג ומי לא, הם ימים מלאי תקווה, הם ימים שבהם יכולת להיגזר על האדם כל הישועות שהוא צריך להן, הם ימים שכל הדברים הטובים מתחילים בהם, ואם נזכה להראות לילדים את הטוב והתקווה שבימים, נזכה כמו שאמר מרן הרב שטיינמן לעודד אותם. (המבשר)

פינת ההלכה

דין תורה מיוחד שהובא לפני הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על פנסינור שפספס, נהג שנלכד, ומכבי אש שהמשיכו לאכול למרות שקיבלו קריאה שאלה: מעשה באדם שבית מסחרו היה ממוקם ברחוב חד-סטרי. כדי להגיע אל החנות ולהיכנס אל הרחוב החד-סטרי היה עליו לעשות מדי יום עיקוף גדול, לחצות 3 רמזורים ולהאריך את דרכו בעוד כ-20 דקות. כך מדי יום ביומו. מדי פעם היה האיש מנסה להתנגב אל הרחוב מהכיוון האסור על פי חוקי התנועה, עד שפעם אחת נתפס על ידי שוטר שקנס אותו בסכום גבוה, ואף הטיל עליו 'נקודות'. כשראה שבאופן זה לא יצליח להגיע את החנות, עלה בדעתו רעיון. הוא הבחין שבמרפסת הבית הפנימי, הסמוך לבית מסחרו, יושב מדי בוקר אדם פנסינור ואוכל להנאות אל ארוחת הבוקר. הוא התקשר אליו והציע לו כדלהלן: אני רוצה לסכם אתך, אמר בעל החנות לפנסינור, שמדי בוקר כשאני מגיע בשעה הקבועה לתחילת הרחוב, בתוך אתה את השטח מלמעלה, ותבדוק אם יש שוטר באזור. אם תראה ששטח 'נקי', תסמן לי ואוכל להיכנס לרחוב ב'אין כניסה'. בעל החנות הוסיף ואמר שבסוף כל חודש ישלם לו כסף על השירות הזה. ההצעה מצאה חן בעיני האיש, והשניים סיכמו גם על צורת הסימן שיעשה לו בידיו. הסיכום פעל כשורה. מידי יום היה בעל הדירה מסמן לבעל הרכב על המצב בשטח. כך היה במשך כל החודש הראשון, ובסיומו שלשל הנהג לידיו של הפנסינור סך 250 ₪. ברם, באחד מימי החודש השני, קרתה תקלה. הנהג הביט למרפסת לראות את הסימן שיעשה לו בעל הדירה, ולאחר מכן נכנס אל הרחוב, ואז תפס אותו שוטר... כיון שהיתה זו פעם שניה, ובאותו מקום, הושתו עתה על הנהג קנסות, וגם נקודות. לאחר שהשוטר עזב את המקום פנה הנהג אל בעל הדירה ושאלו בכעס רב: מה קרה? הרי שכור שכרתיך שתעשה לי סימן, ומדוע מעלת באמון שנתתי בך? הנהג תבע עתה שבעל הדירה יחזיר לו לפחות את הקנס שנאלץ לשלם. ובעל הדירה משיב: נכון שלא פעלתי כשורה, ולא בדקתי היטב את השטח, אבל הרי לא הזקתיך בדיים, ואם כן לכל היותר אפשר להחשיב את המעשה שעשיתי כ'גרמא', שפטר בנוזקין, ומה לך כי תתבני לשלם? השניים באו אלי לדין תורה. בשיעור שמסר הרב שליט"א בעניין זה, העלה אחד מהשומעים את הטענה 'מדוע בכלל צריך להתחשב לאנשים כאלה, ששניהם נחשבים כפושעים, שהרי מעשה זה – שאיפשר לנהג להכנס אל הרחוב החד-סטרי ב'אין כניסה' – מריח קצת בפיקוח נפש, ואם כן היה צריך לסלק את שניהם, ולא להשיב כלל על שאלתם!' אבל הרב שליט"א ציטט מה'נתיבות' שאומר שכאשר ראובן הוציע לשמעון להעיד עבורו עדות שקר, והבטיח לשלם לו על כך, צריך ראובן לקיים את הבטחתו ולשלם, למרות שמדובר בעדות שקר. והדברים מפורשים ברש"י בתחילת מסכת ראש השנה, בענין עדי השקר שנשכרו על ידי הכותים, תשובה בדין התורה שהובא לפנינו היא שכאן הפנסינור הוא צריך לשלם על הנוק שגנרם, ואין הוא יכול להיפטר בטענת גרמא. וכך מובא ב'נחלת צבי' בסיומן רצ"א, הכותב שאדם שכר בעל-עגלה לטובתו, והנהג בעל-עגלה הביא לו את האתרוגים, אבל בתאריך ז' חשוך... כששאל היהודי מה קרה, הרי הייתי צריך את האתרוגים בסוכות, השיב בעל-עגלה: שכתתי, ועכשיו אני גרמא בנוזקין... ופסק ה'נחלת צבי' שאין דבר כזה, שכן אם שוכרים אדם לדבר שהוא צורך שעה, ואחר כך אין לדבר הוא שום ערך, והלה לא קיים את הסיכום, אין הוא יכול להיפטר בטענת גרמא. משל למה הדבר דומה, למכבי אש, שהזעקו לכבות שריפה שהתפשטה מהר בכמה בתים. והנה, כאשר הגיעה האזעקה לתחנת הכיבוי, עסקו הכבאים באמצע האוכל, והם בחרו להמשיך באכילתם עד תום, וגם לסיים את קריאת העיתון, ורק לאחר מכן לצאת לשטח. כבואם למקום השריפה התברר כמובן שלא נותר להם כבר הרבה מה לעשות, והם ינסו עתה להיפטר בטענת גרמא, הרי ברור שטענתם אינה יכולה להיחשב כטענה! וכך כותב 'ערוך השולחן' בענין מנקי הארובות, שהממשלה הליטאית שילמה להם כסף על מנת שינקו את הארובות ולסייע בכך לאי-התפשטות של השריפה. אם התעצלו במלאכתם ולא ניקו את הארובות, לא ייפטרו בטענת גרמא. ולכן גם בעל הדירה צריך לשלם לנהג על שהתפתה במלאכתו ולא עשה לו את הסימן הראוי על הימצאו של השוטר. (קול ברמה)

חידה שבועית

באורוה יענא אנהא וסוסיא, קייאית 22 ראשית ו-72 רב"ט. כמה אנשים וכמה סוסים יש באורוה??

תשובה לחידה: שבעת ימים תאכל מצות לחם עוני פרשי" לחם שמוזכר את העוני שנתענו במצרים (ספרי). תשובה לחידה השבועית: בת פרעה הלכה לרחוץ על היאור (שמות ב,ה) תזכורת: הכניסה להגרלה מונתה 1. בתשובות על שתי החידות 2. כתובת מלאה. 3. לתושבי פ"ת בלבד. 4. שם ה'כוכב: ו'אן ד'אין ז'")

מזל טוב

מרכז העיר: משפחות מרכוס להולדת הבת
גני הדר: משפחות הופנר – הרב רוזנבאום-יודקוביץ להולדת הבת הנכדה
משפחת אסיאג לאירוסי הבן
משפחת רייזנברג לנשואי הבת
משפחות בורנו-שרייבר לנשואי הבן והבת
משפחת הורברג לאירוסי הבת
משפחות באגד לאירוסי הבת הנכדה
משפחת שרון לנשואי הבת

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com

פתח תקוה. קצב של עיר, לב של מושבה

מבוכה
רמי גרינברג, ראש העיר
היחידה לחינוך חרדי
ותרבות מורשת ישראל